

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՀՈԳԵԼՈՅՍ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ

ՎԱՍԻՆԱՄԱՆ Ի ՀԵՏԵՒԱՆՂ ԵՂԱՅ ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԵԱՆՑ ԵՒ ԾԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՍԻՆ

● Ապրիլ 11ի առաւօտուն, կանուխ, Ս. Պատրիարք Հայրը Ս. Էջմիածինէն ստացաւ լատին տառերով՝ և հայերէն բառերով այս հեռագիրը. «Վիսով յայցնեմ քե խոռեմ կաթոլիկոս ի Տէր հանգեաւ սրի կաթուածից. խնդրեմ ճօրինել պաշտօնը (նաղորդելու) բոլոր տեղերին: Տեղակալ Դեոզ Աբ.»: Ն. Ա. անմիջապէս հրաւիրեց Տ. Մարտիկ և Տ. Մկրտիչ Ս. Արքեպիսկոպոսները, որոնք ևս իրեն հետ խոր յուզումով տեղեկացան տխուր իրականութեան: Ըստ սովորութեան իսկույն Մայր Տաճարին մեծ զանգով եկեղեցւոյ սուգը ծանուցուեցաւ Միաբնութեան, որ Պատրիարքարանի զահլիճը փութաց աշակերտութեան և պաշտօնէութեան հետ, ի ցաւակցութիւն. իսկ Ժողովուրդին՝ մահազգ ծանուցումով: Նոյն իրիկունը Մայր Տաճարին մէջ կատարուեցաւ առաջին հոգեհանգիստը, ի ներկայութեան խուռն բազմութեան. Ս. Պատրիարք Հայրը յուզումով սրտով հաղորդեց գոյժը, պատշաճ յարգանքի խօսքերով ի պատիւ յիշատակի հանգուցեալ Հայրապետին:

— Նոյն օրը, ըստ թելադրութեան ստացուած հեռագրին, Սփիւռքի բոլոր Առաջնորդութեանց և Հովուութեանց ինչպէս և Բարեգործականի Կեդրոնին և Ս. Սթրասուր Բարերար Պ. Կիւլպէնիկանի հեռագրաւ հաղորդուեցաւ գոյժը: Որովհետեւ փակագնուած «հաղորդելու» բառը կը պակսէր ստացուած հեռագրին մէջ, Ս. Պատրիարք Հայրը պատշաճ նկատեց հարցնել հեռաձայնով Գահիրէի Առաջնորդարանը թէ Էջմիածինէն որ եւէ հեռագիր ունի՞ր: Ստացուած ժխտական պատասխանին վրայ տնօրինեց որ տրուին հեռագրերը, ընդ աւելն 30 հատ: — Ս. Պատրիարք Հայրը անմիջապէս ֆրանսերէնով հետեւեալը հեռագրեց նախ Էջմիածին, յանուն Տեղակալին. «Ընկնուած եմ թխուր լուրէն. զգածուած սրի խորին ցաւակցութիւններ. կ'աղօթեմ Ս. եկեղեցւոյ համար. լի եմ յուսով քե Կեալոյն խորհուրդը կը ճօրինէ կառելուր ի հոգածութիւն Մայր Աթոռոյ. կը սպասեմ մանրամասնութեանց. հաղորդեցիմ բոլոր Թեմերուն». — իսկ Անթիլիաս և ի Պոլիս և բոլոր Թեմերէն արուած հեռագրին պատճէնն է այս. «Անսաման վիսով ծանուցանեմ Ամենայն Հայոց Հայրապետին մամբ սրի կաթուածէ, քս 10. Ապրիլ հեռագրի Տեղակալ Դեոզ Աբ.»: — Նոյն գիշերէն սկսեալ մինչև յաջորդ շաբթուան ընթացքին ցաւակցական հեռագրեր և նամակներ ստացուեցան Սահակ Կաթողիկոսէ, իր փոխանորդ Պետրոս և Պէյրուսի եղիչ և Հալէպի Սրտաւազ արքեպիսկոպոսներէն, Կ. Պոլսոյ Մերսոպ Պատրիարքէն, նախկին պատրիարք Զաւեն, Պարսկաստանի Ներսէս, Եռնաստանի Կարապետ, Պուլկարիոյ Նուանդ, Մանչեսթրի Մատթէոս, Պուլէոս Այրէսի Գահրին արքեպիսկոպոսներէ, Հիւս. Ամերիկայի Մամբրէ եպիսկոպոսէ, Բարեգործականի Կեդրոնէ, Բարերար Կիւլպէնիկանէ, Լոնտոնի Մեհրուժան քահանայէ, և Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ Հոգաբարձութենէն, Բարիզի Ս. Յովհաննէս եկեղեցւոյ Հոգաբարձութենէ, Պերլինի Իրիւզիւս վարդապետէ, Գահիրէի Սրէն քահանայէ, Գալֆորնիոյ Առաջնորդարանէ, Պաթմիոյ Վահան քահանայէ, Ատիս Ապապալի Յովհաննէս քահանայէ, Մարտիի Զօսն վարդապետին, Միլանի եկեղեցւոյ Հոգաբարձութենէ, Լիոնի վարդան քահանայի և եկեղեցւոյ Հոգաբարձութենէ, ի վերջոյ և Մայր Սթրասուր նուիրակ Գահրին արքեպիսկոպոսէ, որուն չէր հեռագրուած ուղղակի, յանկարծական յուզում խնայելով և Մամբրէ եպիսկոպոս Գալֆանանէ խնդրելով որ զգուշութեամբ իմացնէ:

● Ի դուր սպասելէ վերջ նոր հեռագրի էջմիածնէն, յուզարկաւորութեան օրը ծանուցանող, խորհելով որ ամենաուշը Ապրիլ 16ի Շաբաթ օրը կրնայ լինել, նոյն օրը Մայր Տաճարի մէջ կատարուեցաւ երկրորդ Հոգեհանգիստը: Պատարագեց լուսարարապետ Մեհրապ Սրբազան, դամբանականը խօսեցաւ Ս. Պատրիարք Հայրը: Երկու օր առաջ մահագիծ ծանուցում զրկուած էր Ն.Վ. Բարձր Գոմիսէրին, Կառավարիչին և կառավարական բարձր պաշտօնականներու, բոլոր օտար հոգեւոր պետերուն և միաբան-նութեանց, ինչպէս նաեւ Հիւպատոսական Մարմնոյն: Բարձր Գոմիսէրը, բացի իր ինքնագիր ցաւակցականէն, զրկած էր իր թիկնապահը, Կառավարիչը, որ նոյնպէս ինքնագիր ցաւակցական մըն էր զրկած, անձամբ ներկայ եղաւ իր երկու անգլիացի հիւրերուն հետ, նոյնպէս իր երկու օգնականները, ուրիշ չորս պետական պաշտօնակա-ներ, Գուքի Տնօրէնը, Հիւպատոսական Մարմնէն անձամբ կամ փոխանորդի միջոցաւ ներկայ էին, Ամերիկեան, Ֆրանսական, Իտալական, Հելլէնական, Նուեօպալ, Թուրքական, Չէխօսլաւաքեան հիւպատոսները: Իոկ զրոյց ցաւակցութիւն յայտնած էին, Կառավարական պաշտօնակալներէն Երուսաղէմի երկրորդ կառավարիչը, Նազիրաւան վարչութեան պետը, գաղթային վարչութեան Տնօրէնը. հիւպատոսներէն՝ Լիթուանականը, Սպանիականը, Դանիականը, Նեքլապականը. Գերմանականը, Պարսկականը, Հուլանտականը: Եկեղեցականներէն ներկայ էին. Յունաց Տեղապահը, Անկլիքան Եպիսկոպոսը, Հայոց Ներկայապոսը, Ասորոց Մեծաւորը, Հայ Կաթողիկ Պատր. փոխանորդի ներկայացուցիչը, Ամերիկեան Եպիսկոպոսականաց ներկայացուցիչը, Գերման երէցը, Ասորի և Յոյն կաթողիկներու մեծաւորները և երիցական Եկեղեցիներու ներկայացուցիչները: Լատին Պատրիարքարանը, Փրանչիսկեանք, Գոմիսիկեանք, Գերման կաթողիկներ ևայլն ցաւակցական գիր էին զրկած, յայտնելով թէ նոյն օրը իրենց Առաջ Շաբաթ լի-նելով յատուկ պաշտամունք ունենալուն համար պիտի չկրնան ներկայ գտնուիլ: — Աշխարհական հիւրերը իրենց տեղը ունէին ղափկոյմեան դասին ետքը, իսկ եկեղեցա-կանները մեծ ատենին մէջ կը շրջապատէին Ս. Պատրիարք Հայրը: Տաճարը լեցուած էր ժողովուրդի մեծագոյն բազմութեամբ. երգեցողութիւնք կատարուեցան սրտառուչ ազգութեամբ: Ամէն ինչ եղաւ մեծաշուք և տպաւորիչ: Հոգեհանգիստի պահուն ա-մէնուն տրուեցաւ լուցուած մոմերէն, և շարքներով ժապաւինուած: Օտար հրաւիրեալ եկեղեցւոյ մէջ Ս. Պատրիարք Հօր յայտնելին իրենց ցաւակցութիւնը և մեկնե-ցան ժամը առաւօտեան 10.30ին:

● Ապրիլ 23ին, մեր Առաջ Շաբաթ օրը, Ս. Էջմիածինէն ստացուեցաւ հետեւալ հեռագիրը, յանուն Ս. Պատրիարք Հօր:

1936 Ապրիլ 18 Հայրապետական կոնգակով կարգուած Է Տեղակալ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի Գեորգ Արեւիկալոպոս Չեօրեֆեան. խնդրեմք հաղորդել պատիւաբաժնեաց եւ բոլոր քեմերին: Պատեմք փոսով:

ԷՋՄԻԱՅԻՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Ս. Պատրիարք Հայրը, նոյն օրն իսկ, մասնաւոր պաշտօնակիրներով այս հեռա-գրին պատճենները զրկեց Անթիլիաս և Կ. Պոլսոյ Պատրիարքարանը, իսկ Սփիւռքի բո-լոր Առաջն. Թեմերուն և Հոգիւնութեանց զրկեց հետեւալ շրջաբերականէն:

23 Ապրիլ 1938

Ս. Էջմիածինէն, «Գերագոյն Խորհուրդ» ստորագրութեամբ մեր անուան ուղղուած այսօրուան քուականաւ հեռագրով մը, զոր այսօր իսկ ստացանք, կը խնդրուի մեզէ որ հաղորդեմք Պատրիարքութեանց եւ բոլոր Թեմերուն քէ 1936 Ապրիլ 18 Հայրապետական Կոնգակով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի Տեղակալ կարգուած Է Տ. Գեորգ Արեւիկալոպոս Չեօրեֆեան:

Հեռագրին մէջ աւելցուած է նաեւ թէ պատահե՞նք (այսինքն Հայրապետական Կոնգրակին պատահե՞նք անցուեց) բոլորսարով պիտի դրկուի մեզի:

Կը հասկցուի այս հեռագրէն թէ Ողբացեալ Սրահաճնորհ Հայրապետին վախճանումէն վերջ եւս Մայր Աթոռոյ մէջ իր պատրաստութեանց զուլսը կը զսնուի ահա արդէն Հայաստանեայց եկեղեցւոյ Կրօնական Իշխանութեան Կեդրոնին Վերին Մարմինը, որուն ըստ օրինի Նախագահն է, մինչեւ ցընտրուին Նոր Հայրապետի, ճերկայ Տեղակալը, իբր երկու ռարինքն առաջ օրինաւորապէս ընտրուած՝ Հայրապետական Տնօրինութեամբ:

Փութալով տեղեկ կացուցանել զՁեզ պարունակութեան այս հեռագրին, որ ունի սրապնդիչ նշանակութիւն, կը խնդրենք զայս ըստ հալոյդդէլ Ձեր Թեմին ժողովոյ, եկեղեցական Դատուն եւ ժողովուրդեան, եւ ամենեւէ միասին արօքել վասն հաստատութեան Ս. եկեղեցւոյս, վասն պայծառութեան Մայր Աթոռոյ Սրբոյ Էջմիածնի եւ վասն հանգստեան հոգւոյ երանեալ Սրբազան Հայրապետին:

Ողբունելով զՁեզ սիրովն Աստուծոյ եւ Ազգին

Մեամբ Աղօթաբար

ՊԱՏՐԻԱՐԿ ԵՐՈՒՍԱԼԷՄԻ

Յ. Գ. — Կ'աւելցնենք թէ երբ ստանանք ակնարկուած պատահներ, անմիջապէս պիտի հրատարակենք զայն Ս. Աթոռոյս Պատեօնաբեք Սիոնի մէջ:

ՀԱՅ ՀՈԳԵՒԻՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՑԵՆՁԻ ԽՆԴԻՐ

Միասկան-արարողական կէտերու վերաբերմամբ իր թելադրութիւնները յընդհանուրն սպառնել վերջ, Զեկուցումը կ'անցնի «Ընդհանուր հարցեր» մակարդին ներքեւ գլխաւորութեամբ կարգ մը ուրիշ խնդիրներու, որոնք կրօնական կեանքի եւ եկեղեցական կենցաղի ընկերային եւ ընտանեկան, նիւթական եւ բարոյական կողմերուն եւ պաշտաւ մունքային կատարողութեան ինչ ինչ պայմաններուն կը պատկանին, ինչպէս են Տոմարը եւ Լեզուն: Ու ատոնց մէջ առաջին կը դնէ «Հոգեւորականութեան ցենդ»:

Յենց զերմաներէն բառ է, կ'երեւի ռուսերէնի ճամբով մտած կողմասահայ կիրարկումի մէջ, եւ կը նշանակէ «արտօնութիւն», «տիպոս», «ուսումնական բարձր վկայական» կանոնադր. — ըստ այսմ, «Հայ հոգեւորականութեան ցենդի խնդիր արտայայտութիւնը ակնարկութիւն կամ յանձնարարութիւն է այն պայմաններուն կամ միջոցներուն՝ զորս հարկ է ի նկատի ունենալ, որպէսզի կանոնաւոր զարգացում եւ բարձր վկայական չունենցող մը իրաւունք չունենայ յետ այսու հոգեւորականութեան կարգ առնելու: Պարզ է միտք բանին. ինչ որ մենք առհասարակ սովորական կերպով կամ առ առաւելին թիթե ստորագծումով մը յաճախ կ'որակենք կրօնած եկեղեցականութիւն, Զեկուցումը քիչ մը զարգամանկեալ պնդումով կ'որոշակէ այդ ցենց բառին տակ:

Այսպէս կամ այնպէս ուրեմն, հարցը կը դրին ուսման, զգացման եւ կրթութեան վրայ է:

Բարեկարգութեան ծրագրին այս կամ այն սկզբունքին կամ անոր գործադրութեան սա կամ նա կէտին մասին տարակարծութիւն կարելի եւ ներելի է անշուշտ, բայց երբ հարցը եկեղեցականութեան մտաւորական հաստատեալ արժանաւորութեան շուրջ կը